

DOI 10.31558/2307-2318.2022.4.11

UDC 336.61:378.4
JEL: I22, I23, C33.

Юрчишена Л. В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи
Донецького національного університету імені Василя Стуса
ORCID ID: 0000-0002-5904-0758
l.yurchishena@donnu.edu.ua

**МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ОЦІНКИ ПОТОЧНОЇ ФІНАНСОВОЇ
СТІЙКОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Досліджено методологічні підходи до оцінки фінансової стійкості університетів в міжнародній науковій спільноті, запропоновано алгоритм оцінки поточної фінансової стійкості закладів вищої освіти (ЗВО), що включає мету оцінки, вибір виду оцінки, формування інформаційного забезпечення із визначенням наявних джерел інформації, систему індикаторів/показників аналізу поточної фінансової стійкості ЗВО, їх аналіз та візуалізацію даних, оцінку рівня фінансової стійкості ЗВО та прийняття управлінських рішень. Охарактеризовано запропоновані групи показників поточної фінансової стійкості університетів. Визначено методику розрахунку групи динамічних показників доходів університету, запропоновано рекомендовані значення для кожного показника. Здійснено практичну апробацію динамічних показників доходів університету із застосуванням панельного підходу із двовимірним масивом даних: вибірка із 35 економічних, політехнічних, класичних, педагогічних та інших типів ЗВО та часового періоду. Представлено результати за допомогою інструментів візуалізації, що дає можливість робити загальні висновки щодо поточної фінансової стійкості університетів та ймовірності виникнення ризику її порушення.

Ключові слова: фінансова стійкість, ЗВО, університет, доходи університету, контингент, індикатори, методика оцінки фінансової стійкості, інформаційне забезпечення.

Рис. 9., Табл.1., Літ.11

Yurchyshena L.V.

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Finance and Banking,
Vasyl' Stus Donetsk National University
ORCID ID: 0000-0002-5904-0758
l.yurchishena@donnu.edu.ua

**METHODOLOGICAL APPROACH TO THE ASSESSMENT OF THE CURRENT FINANCIAL
STABILITY OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Methodological approaches to assessing the financial stability of universities in the international scientific community were studied, an algorithm for assessing the current financial stability of higher education institutions was proposed, which includes the purpose of the assessment, the choice of the type of assessment, the formation of information support with the identification of available sources of information, a system of indicators/indexes for the analysis of the current of

financial sustainability of higher education institutions, their analysis and visualization of data, assessment of the level of financial sustainability of higher education institutions and management decision-making. The proposed groups of indicators of the current financial stability of universities are characterized. The methodology for calculating a group of dynamic indicators of the university's income is defined, and recommended values for each indicator are proposed. A practical test of the dynamic indicators of the university's income was carried out using a panel approach with a two-dimensional array of data: a sample of 35 economic, polytechnic, classical, pedagogical and other types of higher education institutions and time period. The results are presented with the help of visualization tools, which makes it possible to draw general conclusions about the current financial stability of universities and the probability of the risk of its violation.

Key words: financial stability, higher education institutions, university, university income, contingent, indicators, method of assessing financial stability, information support.

Постановка проблеми. Розширення фінансової автономії закладів вищої освіти при одночасному скороченні бюджетного фінансування, зростанні вартості освітніх послуг та невідповідності витрат на їх надання призводить до порушення фінансової стійкості ЗВО, що обумовлено зменшенням контингенту здобувачів, зміною його структури, формуванням неповноцінних груп, перевищенням темпів зростання номінальної вартості освітніх послуг над реальною вартістю, зниженням фінансової спроможності населення, і як наслідок – обмеженою здатністю закладів покривати поточні витрати.

Проблеми порушення фінансової стійкості ЗВО посилюються наслідками впливу Covid-19, необхідністю переходу на онлайн та асинхронне навчання, можливістю навчатися віддалено як у вітчизняних, так і закордонних ЗВО, що ще більше вплинуло на відтік здобувачів з регіональних до провідних вишів. Війна в Україні посилила фінансові проблеми у вищій школі за рахунок скорочення бюджетного фінансування, що призвело до нетрадиційних заходів економії, зокрема, за рахунок відпусток працівників, в т. ч. НПП за власний рахунок, простоїв, зниження доплат за звання, ступінь НПП тощо. Всі ці проблеми можна було б передувати за рахунок вчасної діагностики та виявлення основних чинників, що впливають на ризик порушення фінансової стійкості. Наразі є необхідність у розробці комплексної методики оцінки поточної фінансової стійкості ЗВО із врахуванням особливостей їх діяльності, адже окреслена проблема у вітчизняній науковій спільноті розглядається з позиції суб'єктів господарювання та некомерційних установ, що не дає можливість застосовувати її ЗВО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми оцінки фінансової стійкості ЗВО не достатньо висвітлена у працях українських вчених, адже дана проблема є відносно новою, що обумовлено переходом на нову модель функціонування університетів. В міжнародній науковій спільноті вчені різнобічно розглядають дану проблему, так Di Carlo F, Modugno G, Agasisti T, Catalano G. [1] запропонували методичний підхід до оцінки фінансової стійкості італійських університетів запропонували. Garland M. [2] досліджував фінансову стійкість університетів через призму диверсифікації доходів та запропонував індекс диверсифікації національного доходу для державних університетів Англії. Вплив диверсифікації доходів на фінансову стійкість університетів Малайзії здійснювали Jaafar J.A., Latiff A.R.A., Daud Z.M. [3], науковці Chikoto GL, Ling Q, Neely DG. [4] довели, що організації з високим рівнем концентрації доходів або незначною диверсифікацією є фінансово вразливими, при цьому фінансово стійким установам властива значна диверсифікація доходів при низькому рівні їх концентрації. Ovchinnikova O., Kokuytseva T., Butrova E. [5] досліджують фінансову стійкість через призму конкурентоспроможності, визначення пропорцій розподілу бюджету. Kuzmina J. [6] критично досліджує інструменти оцінювання та вимірювання ефективності ЗВО для оцінки фінансової стійкості на підставі

показника ефективності. Взаємозв'язок між фінансовою стійкістю, звігністю та фінансовою автономією досліджують Almagtomea A., Shakerb A., Al-Fatlawic Q., Bekheet H. [7], та доводять неспроможність працювати більшості університетів без фінансової підтримки держави. Alshubiri F.N. [8] досліджує показники фінансової стійкості ЗВО та визначає основним критерієм її забезпечення – перевищення доходів над операційними витратами, що забезпечується за рахунок самофінансування та здатності залучати інвестиції.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка методологічного підходу до оцінки поточної фінансової стійкості закладів вищої освіти, що враховує алгоритм проведення, інформаційне забезпечення, систему груп індикаторів та методику їх розрахунку, здійснення практичної апробації групи динамічних показників доходів університету.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури свідчить про незначну кількість публікацій та неоднозначні методичні підходи до оцінки фінансової стійкості університетів, здебільшого – запозичення методик оцінки суб'єктів господарювання. Проте, фінансове забезпечення ЗВО поєднує державне і приватне фінансування, що ґрунтується на різних методиках його залучення, а тому при оцінці фінансової стійкості ЗВО має бути застосована інший методичний підхід й набір показників, що передбачає формування алгоритму оцінки (рис. 1) залежно від визначеної мети.

Рис. 1. Алгоритм оцінки поточної фінансової стійкості ЗВО

**Джерело: складено автором*

На першому кроці визначається мета оцінки поточної фінансової стійкості ЗВО, яка може передбачати комплексну оцінку індикаторів із врахуванням ієрархії ЗВО, задля визначення тих структурних підрозділів, факультетів, освітніх програм, що порушують фінансову стійкість за рахунок збиткової діяльності, внаслідок недоотримання доходів через малокомплектні групи здобувачів вищої освіти, невідповідність їх структури, демпінгових цін на освітні послуги тощо. Мета визначається суб'єктами оцінки (ректор, представники адміністрації ЗВО, представники внутрішнього аудиту, зовнішні користувачі тощо), що і визначає її подальші кроки.

На другому кроці, визначається вибір виду оцінки поточної фінансової стійкості ЗВО, такий як:

- експрес-оцінка – передбачає відбір найбільш значимих індикаторів для суб'єкта задля оперативної оцінки ситуації, відстеження змін і прийняття управлінських рішень;

- комплексна оцінка поточної фінансової стійкості університету включає набір індикаторів, що характеризують динаміку і структур доходів, витрат, контингенту здобувачів вищої освіти як в цілому, так і в межах факультетів, освітніх програм, рівнів освіти тощо;

- сегментна оцінка фінансової стійкості здійснюється в розрізі факультетів, освітніх програм, контингенту здобувачів вищої освіти (бюджет/контракт, денне/заочне відділення, рівнів освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії) тощо;

- порівняльна оцінка фінансової стійкості здійснюється на підставі вибірки індикаторів і порівняння діяльності ЗВО з групою регіональних, центральних, галузевих або вибірки ЗВО.

Третім кроком є формування інформаційного забезпечення аналізу поточної фінансової стійкості залежно від виду оцінки та доступності до інформативної бази. Складовими інформаційного забезпечення є фінансова, бюджетна, статистична, управлінська звітність, дані Єдиної державної електронної бази з питань освіти (зазвичай на 01.10 аналізованого року) (рис. 2).

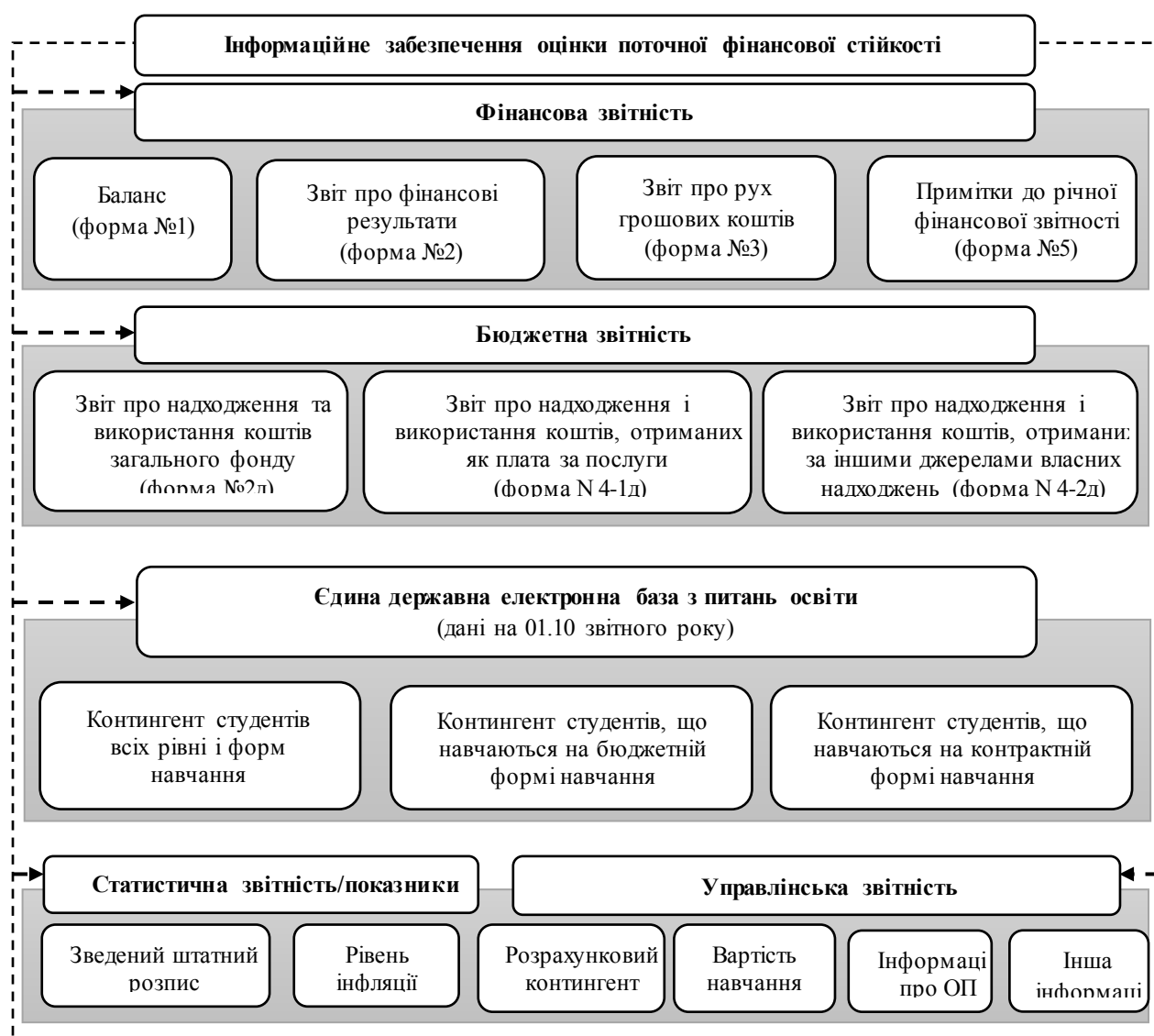

Рис. 2. Інформаційне забезпечення аналізу поточної фінансової стійкості університету

**Джерело: складено і систематизовано автором*

Четвертий крок передбачає підбір індикаторів/показників аналізу поточної фінансової стійкості ЗВО із груп показників (рис. 3).

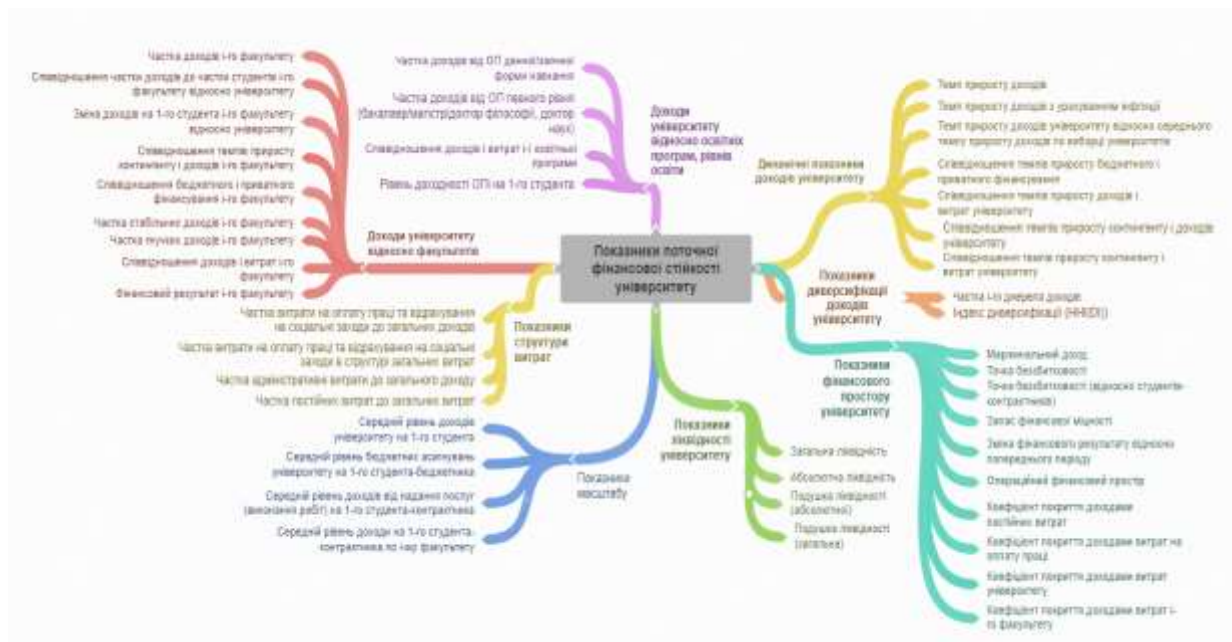

Рис. 3. Система індикаторів оцінки поточної фінансової стійкості університету

* Джерело: побудовано і систематизовано автором

Характеристика груп індикаторів оцінки поточної фінансової стійкості закладів вищої освіти включає:

1) *Динамічні показники доходів університету* – оцінюють зміну доходів в динаміці відносно інших оціночних показників, таких як джерела фінансування, контингент (береться показник розрахункового (приведеного) контингенту, що визначається з урахуванням здобувачів вищої освіти, що навчаються на денній формі з коефіцієнтом 1, вечірній – 0,25, заочний – 0,1 [9]), витрати, індекс інфляції. Для усунення ефекту масштабу вищу доцільно застосовується динамічний підхід, що передбачає визначення тенденцій зміни поточної фінансової стійкості в ретроспективі на підставі ланцюгового методу (якщо отримане значення показника в групі становить ≤ 1 , то це свідчить про негативний вплив на фінансову стійкість, якщо > 1 – позитивний), виявлення індикаторів її зниження та порівняння значень показників відносно середніх по групі університетів або в цілому. Такий підхід дає змогу умовно визначити тип фінансової стійкості: стабільна – вище середнього значення показника по галузі/групі університетів, ризикова – нижче [10].

2) *Показники диверсифікації доходів* застосовуються для визначення структури доходів ЗВО (бюджетне, приватне фінансування, доходи від додаткових освітніх послуг, наукової діяльності, благодійні внески, дарунки та інші), визначення ступеня їх диверсифікації, пріоритетних джерел фінансування, їх зміни. Оцінка даної групи показників є одним із найбільш популярних індикаторів фінансової стійкості в закордонній практиці, вважається, що зростання диференціації доходів університету позитивно впливає на рівень фінансової стійкості.

3) *Доходи університету відносно факультетів* є одним із індикаторів оцінки фінансової стійкості структурного підрозділу ЗВО. Аналізуючи доходи факультету/університету їх доцільно розділити на:

- стабільні – дохід від навчання здобувачів вищої освіти на бакалавраті, магістратурі, аспірантурі, докторантурі (із урахуванням термінів навчання);
- гнучкі – доходи від додаткових освітніх послуг, наукової діяльності, фінансові доходи, гранти, дарунки та інші джерела доходів.

Оцінка здійснюється за показниками, що характеризують діяльність і-го факультету і порівнюється із значенням показників по університету. Таке порівняння дає можливість

визначити наскільки факультет є фінансово стійким та як результати діяльності впливають на стійкість університету в цілому. Якщо розраховані значення показників є вищі рекомендованих, то фінансова стійкість є стабільна, якщо нижче – ризикова. Зазначена група показників застосовується при сегментному аналізі і потребує даних управлінської звітності, які доступні обмеженому колу осіб.

4) *Доходи університету відносно освітніх програм, рівнів освіти.* Дана група показників дає можливість оцінити дохідність окремих освітніх програм розділити їх на певні категорії, виявити і відмовитися від збиткових ОП. Аналіз доходності ОП денної/заочної форми навчання є інструментом прийняття рішень щодо подальшої їх реалізації та визначення пріоритетних напрямків підготовки здобувачів вищої освіти.

5) *Показники масштабу, що визначаються контингентом.* Це ключовий індикатор, що характеризує діяльність ЗВО і дає можливість згладжувати кризові явища, демонструючи стійкість відносно контингенту. Позитивний приріст даного показника при наявності інших результативних і якісних показників діяльності університету є індикатором забезпечення фінансової стійкості. Дана група показників оцінює середній рівень доходів університету на одного здобувача, як в цілому, так і в розрізі бюджетного і приватного фінансування відносно факультетів, а також дає можливість оцінити вплив зміни контингенту, доходів і витрат університету на фінансову стійкість.

6) *Показники структури і покриття витрат* – група показників спрямована на оцінку впливу витрат на фінансову стійкість ЗВО, аналізу структури витрат, визначення їх частки в доходах задля прийняття рішень щодо їх оптимізації. Всі витрати ЗВО доцільно розділити на умовно постійні та умовно змінні, при цьому до умовно змінних віднесемо ті, що залежить від контингенту – витрати на оплату праці та відрахування на соціальні заходи, всі інші (амортизація, матеріальні витрати, витрати на комунальні послуги та енергоносії, орендна плата, витрати на дослідження та розробки та інші витрати) до умовно-постійних, так як їх зміна прямо не залежить від зміни контингенту здобувачів вищої освіти.

7) *Показники ліквідності* характеризують здатність ЗВО погашати поточні зобов'язання наявними фінансовими активами, грошовими коштами та їх еквівалентами. Показники подушки абсолютної та загальної ліквідності показує залишок коштів на рахунках або суму фінансових активів за умови погашення всіх зобов'язань і доходів майбутніх періодів. Дана група показників характеризує рівень платоспроможності ЗВО і є індикатором поточної фінансової стійкості.

8) *Показники фінансового простору університету* оцінюють здатність університету покривати за рахунок доходів витрати, приймати рішення і визначати кількість контингенту, що має навчатися в університеті, факультеті, освітній програмі задля забезпечення беззбиткової діяльності на кожному рівні.

П'ятий крок передбачає здійснення аналізу показників поточної фінансової стійкості, їх систематизації та візуалізації даних задля подальшої оцінки. Якісне графічне представлення результатів аналізу дає можливість сформулювати правильні і раціональні висновки, виявити причинно-наслідкові взаємозв'язки між показниками.

Шостий крок – оцінка рівня фінансової стійкості ЗВО та прийняття управлінських рішень. Потребує логічної ув'язки отриманих значень показників, критичної оцінки їх зміни, визначення тенденцій зміни показників задля оцінки рівня фінансової стійкості та прийняття правильних, раціональних управлінських рішень.

Резюмуючи, потрібно зазначити, що запропонований методичний підхід слугує основою для розробки індивідуальних підходів до оцінки поточної фінансової стійкості ЗВО залежно від мети оцінки та обмежень, що обумовлені доступом до інформаційного забезпечення, адже здійснення комплексної оцінки потребує управлінської інформації.

Практичну апробацію запропонованого методичного підходу представимо на прикладі динамічних показників доходів університету за 2017-2021 рр., на підставі панельної вибірки університетів, що включає 35 ЗВО України, що об'єднані за типами:

- багатогалузеві (класичні, технічні);
- галузеві (економічні, педагогічні та інші).

Базовий період дослідження обрано відповідно до введення в дію з 01.01.2017 р. НП(С)БО в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» [11]. Методику розрахунку динамічних показників доходів університету представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Методика розрахунку динамічних показників доходів університету

№ п. п.	Показник	Методика розрахунку	Параметри
1	Темп приросту доходів (IGR – Income Growth Rate)	$IGR = \frac{Income_n - Income_{n-1}}{Income_{n-1}}$ $IGR = \frac{Income_n - Income_0}{Income_0}$ де $Income_n$ – доходи університету у періоді n; $Income_{n-1}$ – доходи університету у попередньому періоді n-1; $Income_0$ – доходи університету у базовому періоді	Показує як змінюються доходи ЗВО відносно попереднього або базового періоду. Рекомендоване значення >0 .
2	Темп приросту доходів з урахуванням інфляції (IGR _I)	$IGR_I = \frac{Income_n - Income_{n-1}}{Income_{n-1}} - R_{In}$ R_{In} – індекс інфляції в країні у періоді t.	Показує наскільки приріст доходів ЗВО перевищує індекс інфляції в країні, якщо даний показник є від'ємний, то це негативно впливає на фінансову стійкість ЗВО. Рекомендоване значення >0 .
3	Темп приросту доходів університету відносно середнього темпу приросту доходів по виборці/ групі університетів (IGR _{U_i})	$IGR_{U_i} = \frac{IGR_{U_i}}{\sum U_i}$ $IGR_{\sum U_i}$ U_i – i-й університет; $\sum U_i$ – i-й університет	Показує наскільки змінюються доходи ЗВО порівняно із середнім значенням по виборці університетів. Рекомендоване значення ≥ 1 .
4	Співвідношення темпів приросту бюджетного і приватного фінансування (GR _{PF})	$GR_{PF} = \frac{GR_{PF}}{GR_{PrF}}$ GR_{PF} – темп приросту бюджетного фінансування; GR_{PrF} – темп приросту приватного фінансування.	Показує співвідношення приросту доходів університету відносно джерел фінансування. Перевищення приросту приватного фінансування над бюджетним є індикатором зростання фінансової автономії ЗВО. Рекомендоване значення ≤ 1 .
5	Співвідношення темпів приросту доходів і витрат університету (GR _{IGR_I})	$GR_{IGR_I} = \frac{IGR_I}{IGR_{costs}}$	Показує як змінюються доходи університету відносно витрат. Рекомендоване значення ≥ 1 .
6	Співвідношення темпів приросту контингенту і доходів університету (GR _{IGR_{st}})	$GR_{IGR_{st}} = \frac{IGR_{student}}{IGR_I}$ $IGR_{student}$ – темп приросту приведенного контингенту здобувачів вищої освіти; IGR_I – темп приросту доходів університету	Показує як змінюються доходи ЗВО залежно від зміни контингенту. Рекомендоване значення ≤ 1 .
7	Співвідношення темпів приросту контингенту і витрат університету (GR _{IGR_{st}})	$GR_{IGR_{st}} = \frac{IGR_{student}}{IGR_{costs}}$ IGR_{costs} – темпів приросту витрат університету	Показує як змінюються витрати ЗВО залежно від зміни контингенту. Рекомендоване значення ≥ 1 .

За результатами розрахунків отримано неоднозначні тенденції по виборці університетів, що не дає можливість робити логічні висновки, адже показники суттєво коливаються як в межах досліджуваного періоду відносно конкретно ЗВО, так і відносно один одного. Тому, при оцінці фінансової стійкості застосовано панельний підхід, що представляє двовимірний масив даних: просторовий – вибірка ЗВО та часовий.

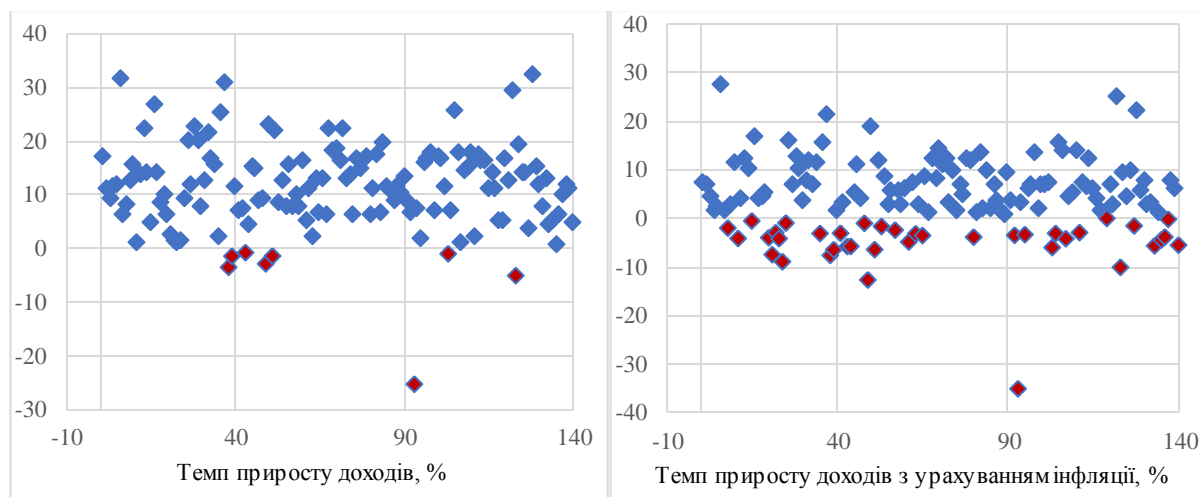

Рис. 4. Темп приросту доходів ЗВО за 2017-2021 рр.

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними публічної інформації ЗВО

Оцінюючи поточну фінансову стійкість університетів доцільно враховувати не лише позитивний приріст доходів, а й вплив інфляційного фактору. На рис. 4 можна прослідкувати зміну зони значень показників, темп приросту доходів ≤ 0 спостерігався лише у 8 випадках, то із врахуванням інфляційного чинника частота значно зростає і становить майже в 40 випадках. Тому, застосування темпу приросту доходів із врахуванням інфляційного фактору є більш доцільним, адже не викривлює результати, а значення показника за умови стабільної стійкості має становити >0 , якщо ≤ 0 , то поточна фінансова стійкість оцінюється як ризикова.

Здатність університету генерувати доходи в достатньому для розширеного відтворення обсязі та співвідношення темпів їх приросту відносно середніх по вибірці із 35 ЗВО України є одним із інструментів оцінки поточної фінансової стійкості (рис. 5).

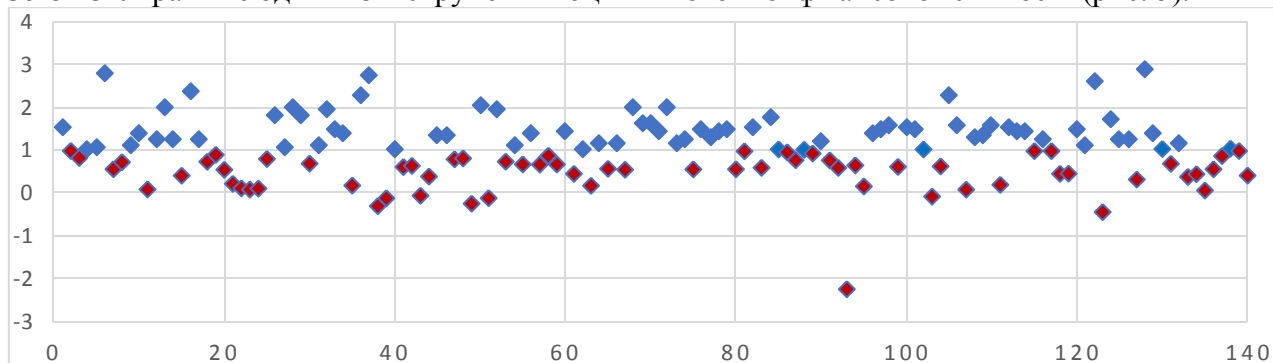

Рис. 5. Темп приросту доходів університету відносно середнього темпу приросту доходів по вибірці університетів

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними публічної інформації ЗВО

На рис. 5 представлені результати зміни темпу приросту доходів університету відносно середнього по вибірці ЗВО, що становить 11,2 %. Більшість ЗВО знаходиться в ризиковій зоні, так як значення показника ≤ 1 . За результатами розрахунків не можливо здійснити комплексну оцінку, адже ЗВО в різні періоди знаходиться в різних зонах, при цьому не прослідковуються чіткі тенденції. Середнє значення для класичних університетів становить 11,3 %, політехнічних – 12 %, педагогічних – 10,6 %, інші – 10,7 %, що є свідченням незначних коливань в межах 1,4 % залежно від типу ЗВО.

Скорочення бюджетного фінансування, внутрішньогалузева конкуренція за потенційних абітурієнтів зумовлює ЗВО диференціювати і вживати заходів щодо збільшення приватних джерел фінансування. Показник співвідношення темпів приросту бюджетного і приватного фінансування є індикатором зростання фінансової автономії ЗВО,

при цьому визначено рекомендоване значення ≤ 1 , тобто темпи приросту приватного фінансування повинні перевищувати бюджетне.

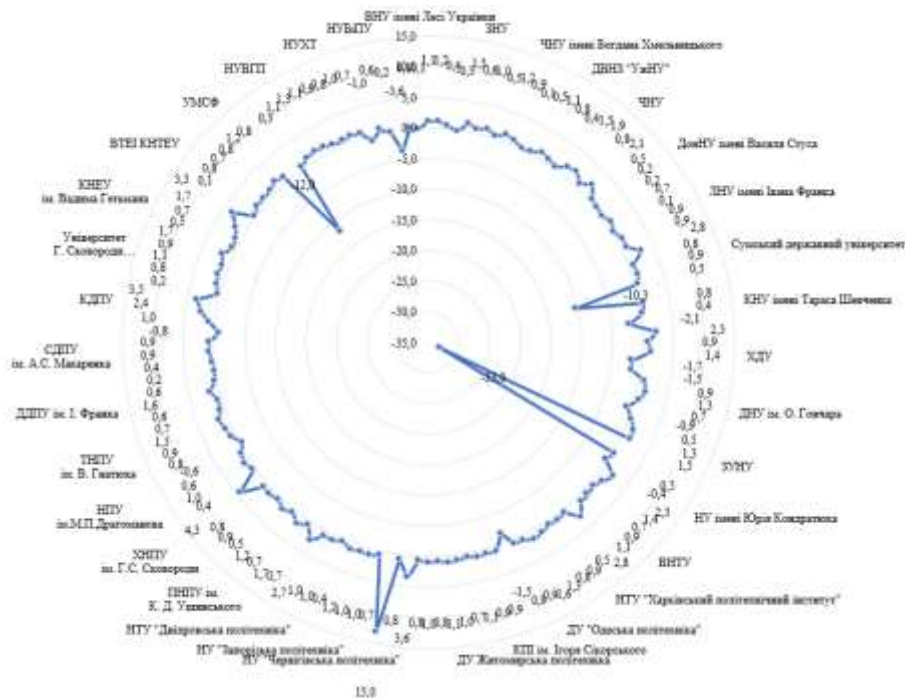

Рис. 6. Співвідношення темпів приросту бюджетного і приватного фінансування
Джерело: розраховано і побудовано автором за даними публічної інформації ЗВО

Максимальне значення визначено в Сумського державного університету в 2020 р. 49,6, при цьому темпи приросту по бюджетному і приватному фінансуванні негативні, мінімальне значення -81,8 в НУВГП в 2021 р. за рахунок низького приросту приватного фінансування. Середнє значення по виборці ЗВО України становить 1, за умови виключення статично незначимих показників, що є нехарактерними для більшості ЗВО. При цьому лише у 44 випадках більше 1, у 96 випадках – менше 1, що є свідченням переважання бюджетного фінансування і недостатнім приростом приватного, що підтверджується результатами розрахунків (темпер приросту бюджетного фінансування у 131 випадку є більшим нуля, і лише в 9 випадках меншим нуля, щодо приватного фінансування, то у 17 випадках темп приросту менше нуля, у 123 більше нуля, але не вище 0,62). Такі тенденції можна пояснити і демпінговими цінами на освітні послуги в регіональних ЗВО, що намагаються за рахунок цінової конкуренції залучити абітурієнтів. Одним із ключових показників поточної фінансової стійкості університетів є їх здатність стримувати видатки, що як наслідок забезпечує отримання позитивного фінансового результату. Оцінивши темпи приросту доходів і витрат університетів (рис. 7), можна стверджувати, що у 44 випадку університети характеризуються як фінансово стійкі, так як отримані значення коливаються в межах від 1 до 13, при рекомендованому значенні ≥ 1 , в 96 випадках значення менше 1, що свідчить про ризик порушення фінансової стійкості ЗВО у відповідному періоді. Зазначені результати отримано внаслідок значних коливань приросту витратків та незначного приросту доходів, що є одним із індикаторів порушення фінансової стійкості ЗВО.

Рис. 7. Співвідношення темпів приросту доходів і витрат університету

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними публічної інформації ЗВО

Одним із індикатором фінансової стійкості ЗВО є синхронність приросту контингенту і доходів, що показує як змінюються доходи ЗВО залежно від зміни контингенту (рис. 8). Рекомендоване значення ≤ 1 , що властиве для університетів у 96 випадках, у 44 випадках значення є більшим 1, що характеризує ймовірність ризику порушення фінансової стійкості.

Рис. 8. Співвідношення темпів приросту контингенту і доходів університету

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними публічної інформації ЗВО

Важливим індикатором забезпечення поточної фінансової стійкості є забезпеченість ЗВО синхронності темпів приросту контингенту і витрат, здатність стримувати витрати за умови скорочення контингенту та/або скорочення доходів. Більшість ЗВО (рис. 9) демонструє нездатність збалансувати темпи приросту витрат і контингенту, що впливає на порушення фінансової стійкості.

Зростання контингенту ЗВО повинно відбуватися швидшими темпами порівняно із витратами університету, адже збільшення контингенту впливає на зменшення сукупних витрат на одного здобувача, насамперед, за рахунок скорочення умовно-постійних витрат на одного здобувача, і умовно-змінних за рахунок збільшення контингенту здобувачів, що навчаються в одній групі, як наслідок зниження витрат на оплату праці НПП. Якщо значення показника співвідношення темпів приросту контингенту і витрат університету ≥ 1 , то ЗВО вважається фінансово стійким, якщо менше 1, то виникає ризик порушення фінансової стійкості. За результатами розрахунку (рис. 9) лише в 11 випадках значення більше 1, в 129 менше 1, що є свідченням порушення фінансової стійкості ЗВО.

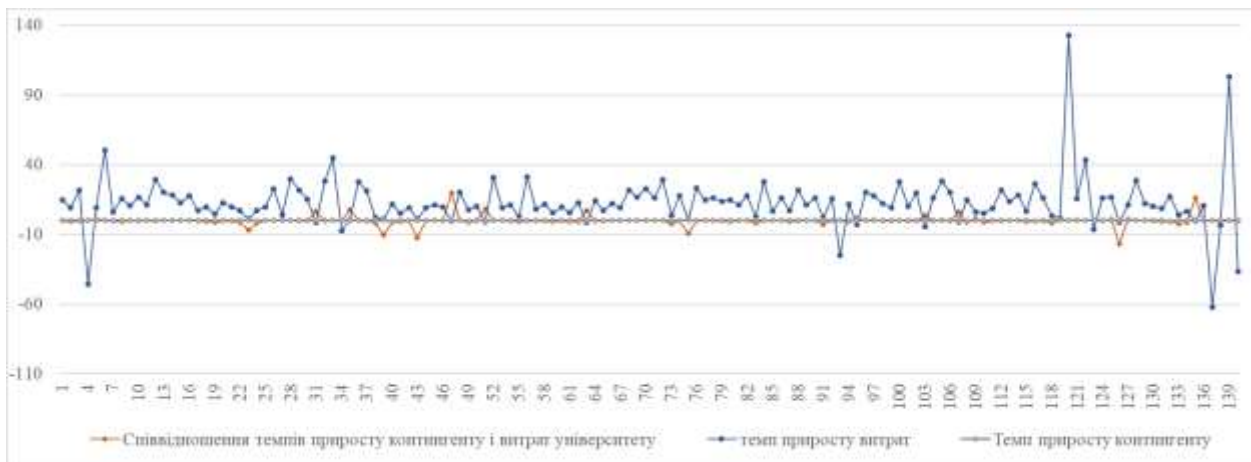

Рис. 9. Співвідношення темпів приросту контингенту і витрат університету

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними публічної інформації ЗВО

Висновки та перспективи подальших досліджень. Основним результатом наукового дослідження є розробка методологічного підходу до оцінки поточної фінансової стійкості ЗВО, що включає: алгоритм спрямований на досягнення мети оцінки визначеної суб'єктами, і передбачає вибір одного із видів оцінки: експрес, комплексної, сегментної або порівняльної; інформаційне забезпечення, що включає фінансову, управлінську, бюджетну та статистичну звітність, інформацію з ЄДЕБО; систему груп індикаторів оцінки поточної фінансової стійкості університету, що включає: динамічні показники доходів університету, показники диверсифікації доходів, доходи університету відносно факультетів, доходи університету відносно освітніх програм, рівнів освіти, показники масштабу, показники структури і покриття витрат, показники ліквідності, показники фінансового простору університету; визначено коефіцієнти для кожної групи показників, що дають можливість оцінити рівень фінансової стійкості ЗВО; запропоновано методику розрахунку групи динамічних показників доходів університету, для кожного з яких визначено рекомендовані значення.

В статті представлено результати практичної апробації методики оцінки поточної фінансової стійкості за групою динамічних показників доходів університету на прикладі панельної вибірки із 35 економічних, політехнічних, класичних, педагогічних та інших типів ЗВО України за 2017-2021 рр. Даний тип оцінки не дає можливість виявити галузевий чинник на зміну показників, проте отримані значення показників свідчать, що для більшості ЗВО присутній ризик порушення фінансової стійкості, що підтверджується висновками зробленими у статті. Застосування динамічного підходу до оцінки поточної фінансової стійкості університету є одним із індикаторів, що демонструє вплив зміни показників в динаміці на здатність ЗВО генерувати і забезпечувати приріст доходів відносно інших показників. Показує зміни приросту ключових показників діяльності ЗВО, що залежить насамперед від контингенту здобувачів, що навчаються на різних рівнях освіти. Основним індикаторами фінансової стійкості ЗВО є наявність сталого або нарощеного обсягу контингенту, наявність негативного приросту призводить до зростання сукупних витрат на одного здобувача. Проявом фінансової автономії є зростання приватного фінансування, проте цінова політика, що наявна на вітчизняному ринку освітніх послуг не дає можливість забезпечити достатній рівень доходів студентів-контрактників, тому для більшості ЗВО пріоритетним залишається бюджетне фінансування, яке зростає у центральних ЗВО та скорочується в регіональних.

Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на розробці методики розрахунку груп показників поточної фінансової стійкості, визначенні критеріїв оцінки рівня фінансової стійкості та їх практичній апробації.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Di Carlo F., Modugno G., Agasisti T., Catalano G. Changing the Accounting System to Foster Universities' Financial Sustainability: First Evidence from Italy. *Sustainability*. 2019. № 11(21):6151. doi: 10.3390/su11216151
2. Garland M. How vulnerable are you? Assessing the financial health of England's universities. *Perspectives*. 2020. № 24(2),. Pp. 43–52. doi: 10.1080/13603108.2019.1689374.
3. Jaafar J.A., Latiff A.R.A., Daud Z.M. et al. Does Revenue Diversification Strategy Affect the Financial Sustainability of Malaysian Public Universities? A Panel Data Analysis. *High Educ Policy*. 2021. doi:10.1057/s41307-021-00247-9.
4. Chikoto GL., Ling Q., Neely DG. The adoption and use of the Hirschman–Herfindahl Index in nonprofit research: does revenue diversification measurement matter? *VOLUNTAS*. 2016. № 27(3):1425–1447. doi: 10.1007/s11266-015-9562-6.
5. Ovchinnikova O., Kokuytseva T., Butrova E. Financial Stability of University as Factor Improving the Competitive Ability of the National Economy. Proceeding of the International Science and Technology Conference" FarEastCon 2021". *Springer, Singapore*. 2022.
6. Kuzmina J. Financial sustainability of higher education institutions. *Society. Integration. Education Proceedings of the International Scientific Conference*. 2021. Vol. VI, May 28th-29th. Pp. 324-335.
7. Almagtomea A., Shakerb, A. Al-Fatlawic Q., Bekheetd H. The integration between financial sustainability and accountability in higher education institutions: an exploratory case study. *Integration*. 2019. No. 8 (2), 202-221.
8. Alshubiri F. N. Analysis of financial sustainability indicators of higher education institutions on foreign direct investment: Empirical evidence in OECD countries. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 2021. Vol. 22 No. 1, pp. 77-99. doi: 10.1108/IJSHE-10-2019-0306.
9. Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.
10. Laktionova O., Yurchyshena L., Matviychuk V. Income and financial stability of university: sectoral approach. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. 35 (40). С. 204-2015.
11. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11#Text>

REFERENCES

1. Di Carlo, F., Modugno, G., Agasisti, T., Catalano, G. (2019). Changing the Accounting System to Foster Universities' Financial Sustainability: First Evidence from Italy. *Sustainability*, 11(21):6151. doi: 10.3390/su11216151
2. Garland, M. (2020) How vulnerable are you? Assessing the financial health of England's universities. *Perspectives* 24(2):43–52. doi: 10.1080/13603108.2019.1689374.
3. Jaafar, J.A., Latiff, A.R.A., Daud, Z.M. et al. (2021). Does Revenue Diversification Strategy Affect the Financial Sustainability of Malaysian Public Universities? A Panel Data Analysis. *High Educ Policy*. doi:10.1057/s41307-021-00247-9.
4. Chikoto, GL., Ling, Q., Neely, DG. (2016). The adoption and use of the Hirschman–Herfindahl Index in nonprofit research: does revenue diversification measurement matter? *VOLUNTAS* 27(3):1425–1447. doi: 10.1007/s11266-015-9562-6.
5. Ovchinnikova, O., Kokuytseva, T., Butrova, E. (2022). Financial Stability of University as Factor Improving the Competitive Ability of the National Economy. Proceeding of the International Science and Technology Conference" FarEastCon 2021". Springer, Singapore.
6. Kuzmina, J. (2021). Financial sustainability of higher education institutions. *Society. Integration. Education Proceedings of the International Scientific Conference*. Volume VI, May 28th-29th, 324-335.

7. Almagtomea, A., Shakerb, A., Al-Fatlawic, Q., Bekheetd, H. (2019). The integration between financial sustainability and accountability in higher education institutions: an exploratory case study. *Integration*, 8 (2), 202-221.

8. Alshubiri, F.N. (2021). Analysis of financial sustainability indicators of higher education institutions on foreign direct investment: Empirical evidence in OECD countries, *International Journal of Sustainability in Higher Education*, Vol. 22 No. 1, pp. 77-99. doi: 10.1108/IJSHE-10-2019-0306.

9. Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: <https://mof.gov.ua/uk>.

10. Laktionova, O., Yurchyshena, L., Matviychuk, V. (2021). Income and financial stability of university: sectoral approach. *Finansovo-kredytna dijalnistj: problemy teoriji ta praktyky*.

11. Nacionaljne polozhennja (standart) bukhghaltersjkojho obliku v derzhavnomu sektori 101 «Podannja finansovoji zvitnosti». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0095-11#Text>.